

ทำประเทศไทยให้ดี ไม่ยากอย่างที่คิด

ประเวศ วะสี

คนไทยจำนวนไม่น้อยรู้สึกหมดหวังกับประเทศไทย

ด้วยเห็นสภาพทางการเมือง คุณภาพทางการศึกษา สมรรถนะของภาครัฐ รวมถึงคุณภาพการสื่อสาร และอื่นๆ เรื่องเหล่านี้ยากลำบากเพราะเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่สะสมมาช้านาน ทำให้ไม่เห็นทางออก และทำให้เข้าใจผิด

เมื่อวันที่ ๑ เมษายนที่ผ่านมา สสจ. (สำนักส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน) ร่วมกับ สสส. ได้จัดการประชุมเล็กเรื่องปฏิรูปการเรียนรู้ คุณพรพิไล เลิศวิชา ผู้เชี่ยวชาญเรื่องสมองกับการเรียนรู้เล่าว่า เธอไปทำงานในพื้นที่ ๔๐ พื้นที่ และพบว่าไม่จริงที่คิดว่าครูไม่อยากเปลี่ยนแปลง ไม่จริงที่คิดว่าผู้บริหารท้องถิ่น ไม่อยากเปลี่ยนแปลง ทั้งหมดล้วนต้องการการเปลี่ยนแปลง เมื่อเธอลงไปทำหน้าที่เป็น “ตัวช่วย” (helper cell) การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นเร็วมาก ภายใน ๑ ปีก็เห็นผล เรามักจะเข้าใจผิดว่าคนทั้งหลายมีความไม่ได้อยู่ในสันดาน ทำให้รู้สึกหมดหวัง ที่จริงทุกคนล้วนมีเมล็ดพันธุ์ของความดีอยู่ในหัวใจ ขอให้รดน้ำพรวนดินให้เหมาะสมอย่างที่คนน้อย (พรพิไล) ทำ เมล็ดพันธุ์ก็จะงอกงามแผ่ไพศาลออกมาได้โดยรวดเร็ว

เราได้ยินเรื่องเด็กด้อยโอกาสที่อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เด็กไม่มาโรงเรียนที่เรียกว่าดริฟท์เออร์จำนวนมาก ครูไปตามที่บ้านพบว่าพ่อแม่ยากจนเหลือกำลัง ถ้าพึ่งโรงเรียนก็ไม่มีศักยภาพที่จะแก้ปัญหายากๆขนาดนี้ แต่เมื่อนายกอบต. มุลนิธิไทยรัฐ นายเทศมนตรี นายอำเภอ เข้ามาถักทอกันเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ก็เป็นไปได้ ผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้ยินเรื่องนี้ทางวิทยุชุมชนที่ถ่ายทอดจากห้องประชุมก็โทรศัพท์เข้ามาหานายอำเภอแม่สะเรียงว่า เรื่องดีๆอย่างนี้เราน่าจะขยายให้เต็มจังหวัด ในพื้นที่แต่ละจังหวัดเรามีทุนหรือทรัพยากรเพื่อการพัฒนาประเภทต่างๆอยู่มาก ถ้ามีการถักทอกันทางสังคมจะทำให้เรื่องที่เป็นไปไม่ได้เป็นไปได้ (Social weaving makes the impossible possible)

มีคณะทำงานยุทธศาสตร์ส่งเสริมชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเองเล็กๆอยู่คณะหนึ่ง เมื่อวันที่ ๑๒ มีนาคมที่ผ่านมาได้เชิญคุณศิวโรจน์ จิตนิยม ผู้นำตำบลหนองสาหร่าย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี มาเล่าเรื่องหนองสาหร่ายให้ฟัง เมื่อเล่าเสร็จผู้ฟังทั้งห้องอยากย้ายไปอยู่หนองสาหร่ายกันหมดเลย ตำบลหนองสาหร่าย แยกออกมาจากตำบลคอนเจดีย์ มีทั้งหมด ๕ หมู่บ้าน อะไรที่วัดหนองสาหร่ายก็ทำหมดทุกอย่างไม่ว่า เรื่องเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม สุขภาพ การศึกษา ผู้สูงอายุทุกคนได้รับการดูแล มีกองทุนชุมชน การทำความดีใช้เป็นเครดิตกู้เงินได้ เรียกกันว่าเป็นธนาคารความดี ผมถามว่าถ้าเศรษฐกิจในเมืองแตก มีคนไปอาศัยอยู่ในชุมชนเพิ่มยังรับได้ไหม เขาว่ารับได้ ผมเสนอเขาว่าถ้าหนองสาหร่ายยังมีพลังเหลือน่าจะลองคิดรับผู้สูงอายุไปดูแลในชุมชน เพราะขณะนี้คนที่คนในเมืองเอาผู้สูงอายุไปไว้เนิสซึ่งโสมและเสียค่าใช้จ่าย ๔-๕ หมื่นบาทต่อเดือน คงเป็นไปได้ทางเศรษฐกิจสำหรับคนทั่วไป

อันที่จริงสังคมเมืองแบบตัวใครตัวมันก็เป็นไปไม่ได้ในอนาคต เพราะแพง ใช้พลังงานมากเกินไป ทำลายสิ่งแวดล้อมมากเกินไป อาชญากรรมมากเกินไป สับสนและเครียดมากเกินไป เศรษฐกิจเมืองที่เกินเลยความจริงในสหรัฐอเมริกาและในยุโรปกำลังล่มสลายลง คงจะหนีไม่พ้นที่จะต้องหันมาหาชีวิตชุมชนร่วมกัน ซึ่งสามารถบูรณาการเรื่องของเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ให้เป็นการพัฒนาที่เป็นธรรมและยั่งยืนได้

ชุมชนหนองสาหร่ายที่เล่ามาเป็นตัวอย่างของชุมชนสันติสุขซึ่งยังมีที่อื่นๆ อีกมาก เช่นที่ ห้วยมั่ง เชียงราย ปากพูน นครศรีธรรมราช และอื่นๆ ต้องฟังมาร์ติน วิลเลอร์ คนอังกฤษ ซึ่งมาแต่งงานกับคนไทย และมีชีวิตอยู่ในชุมชนคำปลาหลาย อำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น บรรยายว่าชีวิตของเขาในชุมชนดีกว่าชีวิตของคนอังกฤษในสังคมใหญ่อย่างไร

เมื่อวันที่ ๑-๓ มีนาคมที่ผ่านมา สสส. ได้จัดประชุมใหญ่ที่ศูนย์ประชุมไบเทคบางนา เป็นการประชุมประจำปีครั้งที่ ๓ ในหัวข้อพลังชุมชนท้องถิ่นพัฒนาประเทศไทย มีผู้นำชุมชนท้องถิ่นมาร่วมประชุม ๓,๐๐๐ พันกว่าคน เพื่อนำประสบการณ์ในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ชุมชนท้องถิ่นครอบคลุมทุกตารางนิ้วของประเทศจึงเป็นฐานของประเทศ ถ้าฐานประเทศแข็งแรงประเทศจะมั่นคงขณะนี้ผู้นำชุมชนท้องถิ่น ต่างตื่นตัวที่จะขับเคลื่อนการพัฒนาและทำเรื่องดีๆ ขยายตัวไปทั่วประเทศ และมีองค์กรอิสระหลายองค์กรสนับสนุนอยู่ เช่น พอช. สสส. สปสช. สภาพัฒนาการเมือง สสส. ได้ส่งเสริมให้องค์กรท้องถิ่นที่เข้มแข็งเป็นศูนย์กลางที่ตำบลอื่นๆ จะมาเรียนรู้เพื่อให้มี อบต. และเทศบาลที่เข้มแข็งเต็มประเทศ ในที่ประชุมผมได้ฟังพระอธิการมนัส จากจังหวัดจันทบุรี ได้ส่งเสริมให้ชาวบ้านกว่า ๒๐๐ ชุมชนรวมตัวกันทำกองทุน ๑,๐๐๐ ล้านบาท คุณเอ็นนู ซื่อสุวรรณ อธิการบดีผู้จัดการใหญ่ ธกส. เล่าว่าพระสุบิน มณีโต ที่จังหวัดตราดได้ส่งเสริมให้ชาวบ้านในหลายร้อยชุมชนในจังหวัดนั้นทำกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์ ขณะนี้กองทุนเหล่านี้มีเงินรวมกันกว่า ๑,๐๐๐ ล้านบาท และใช้ไม่หมด กองทุนเหล่านี้เป็นกลไกทางการเงิน แต่ไม่ใช่เพื่อเงิน แต่เพื่อกระบวนการรวมตัวกันทางสังคมเพื่อทำเรื่องดีๆ ครูชม ยอดแก้ว ปรมาจารย์ทางกองทุนสัจจะออมทรัพย์ที่จังหวัดสงขลา เล่าว่าที่จังหวัดสงขลาขณะนี้ มีประชาชนกว่า ๒ แสนคนร่วมในกองทุนสัจจะสะสมทรัพย์ และมีผู้นำเกิดขึ้นกว่า ๑ หมื่นคนเพื่อกระบวนการรวมตัวกันทำเรื่องดีๆ

ระบบการเงินของชุมชนมีความสำคัญต่อความเข้มแข็งของชุมชนจึงมีความตื่นตัวกันโดยทั่วไปที่จะพัฒนาสถาบันการเงินของชุมชนในชื่อต่างๆ ธกส. เป็นอีกภาคีหนึ่งที่เข้าไปส่งเสริมสถาบันการเงินของชุมชนระดับตำบล มีสถาบันการเงินของชุมชนระดับตำบลที่มีเงินออมกว่า ๑๐๐ ล้านบาท สถาบันการเงินของชุมชนเป็นเครื่องมือเชิงสถาบันของชุมชนเพื่อการจัดการ คือจัดการการออม การให้กู้ยืมลงทุน กู้เพื่อสวัสดิการ จัดการเรื่องการเรียนรู้ การอาชีพและสวัสดิภาพของชุมชน ธกส. ได้ตั้งเป้าหมายว่าภายใน ๓ ปีจะส่งเสริมให้เกิดสถาบันการเงินของชุมชนระดับตำบลให้ได้ ๓,๐๐๐ ตำบล เรามีตำบลทั้งหมดทั่วประเทศประมาณ ๘,๐๐๐ ตำบล ถ้าทำได้ถึงขนาดนั้น ภายใน ๑๐ ปี ทุกตำบลก็จะมีสถาบันการเงินของชุมชนของตนเอง ซึ่งถ้าเชื่อมโยงกันแล้วก็จะป็นธนาคารของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชนที่มีขนาดใหญ่่มาก ทำให้ประชาชนมีอำนาจที่จะจัดการตนเองมากขึ้นมาก

พูดเรื่องการจัดการตนเอง ตอนนี้คนไทยได้ค้นพบกระบวนการทรรศน์ใหม่ของการพัฒนา ที่เรียกว่ากระบวนการทรรศน์การจัดการตนเองของท้องถิ่นและของจังหวัด สังเกตไหมครับเมื่อก่อนมีกองทัพคนจนมาล้อมพระนครหลายครั้งหลายครา ยื่นข้อเรียกร้องต่างๆ แต่ไม่ได้ผล ตอนนี้ไม่ยกมาแล้ว อย่าง บำรุง คะโยธา เมื่อก่อนเป็นแม่ทัพสมัชชาคนจนที่เดินทัพทางไกลมากรุงเทพฯ หลายครั้ง เดียวนี้เป็นนายกอบต. ตำบลอยู่ที่จังหวัดกาฬสินธุ์ ทำงานเรื่องท้องถิ่นจัดการตนเองที่บริเวณคอยตุ้ง ชายแดนจังหวัดเชียงราย เมื่อก่อนเป็นดินแดนนอกกฎหมาย มีการค้าอาวุธ ค้ายาเสพติด สภาพเหมือนชายแดนปากีสถานและอัฟกานิสถานขณะนี้ แต่เดี๋ยวนี้คนที่เคยอยู่นอกกฎหมาย

เหล่านั้นมาเป็นพลเมืองดีมีสัมมาชีพ มาเป็นสมาชิกสภาตำบล เพื่อช่วยกันจัดการตนเองทั้งนี้โดยการสนับสนุนของสมเด็จพระเจ้า และข้าบเลื่อนต่อมาด้วยมูลนิธิปิดทองหลังพระที่มีคุณชายดิศนัดดา ดิศกุล ซึ่งลุลยประจวบถึง

ท่านเคยได้ยินไหมว่าแม่หลวงทิฆัมพร แห่งตำบลบัวใหญ่ จังหวัดน่าน ก็ดี ผู้ใหญ่ละออวงดาว แห่งจังหวัดสระแก้ว ก็ดี กับผู้นำตำบลอื่นๆ อีกประมาณ ๒๐๐ ตำบล กำลังจัดการข้อมูลที่ดินชุมชนโดยใช้เครื่องมือทันสมัย เช่น จีไอเอสด้วย เพื่อการปฏิรูปที่ดินโดยชุมชน เมื่อมีข้อมูลที่น่าเชื่อถือ แม้เจ้าหน้าที่ราชการก็ยอมรับและร่วมมือด้วย ทำให้การจัดการปฏิรูปที่ดินโดยชุมชนขยายออกไปเรื่อยๆ

ท่านเคยได้ยินเรื่องความยุติธรรมชุมชนไหม ความยุติธรรมที่เป็นทางการที่ตำรวจจับ – อัยการส่งฟ้อง – ศาลตัดสิน นั้นยากที่คนจนจะเข้าถึงความยุติธรรมก่อให้เกิดความเจ็บช้ำใจ และความเกลียดชังขึ้นในแผ่นดิน แต่ในสิ่งที่เรียกว่า ความยุติธรรมชุมชนที่บุกเบิกที่จังหวัดฉะเชิงเทรา และหลายตำบลในจังหวัดตรังที่ได้รับรางวัลเป็นความยุติธรรมทางราบ ระบบความยุติธรรมภาครฐนั้นเป็นระบบทางคิงที่ตำรวจจับส่งให้อัยการ อัยการส่งให้ศาลแต่ความยุติธรรมชุมชนเป็นระบบทางราบที่หลายฝ่ายเข้ามาปรึกษาหารือ หาทางออกร่วมกัน ตำรวจคนเดียวกันนั้นเมื่ออยู่ในระบบทางคิงชาวบ้านจะเกลียดชัง แต่เมื่อมาอยู่ในระบบทางราบกลับทำตัวน่ารักและเป็นที่รักของประชาชน เป็นระบบที่เรียกว่า วิน – วิน หรือ บวก – บวก กระทรวงยุติธรรมต้องการสนับสนุนให้มีความยุติธรรมชุมชนในทุกตำบลเพื่อขยายพลังทางบวกของการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น

ที่บ้านหนองกลางดง กิ่งอำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่ผู้ใหญ่โชคชัย ลิมประดิษฐ์ เป็นผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้นแบบของประชาธิปไตยชุมชนที่สวงามยิ่ง ผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ๕๘ คน รวมตัวกันเป็นสภาผู้นำชุมชน สภาผู้นำชุมชนสำรวจข้อมูลชุมชน เอาข้อมูลชุมชนมาทำแผนชุมชน นำแผนชุมชนเสนอสภาประชาชน สภาประชาชนคือที่ประชุมของคนทั้งหมู่บ้าน เนื่องจากหมู่บ้านมีประชากรไม่มากจึงเป็นประชาธิปไตยทางตรง (direct democracy) ได้ เมื่อสภาประชาชนพิจารณาแผนชุมชนแล้วจะเพิ่มเติมตัดทอนดัดแปลงอย่างไรก็ได้แต่ความเห็นของส่วนรวม ในที่สุดสภาประชาชนรับรองแผนชุมชน เมื่อเป็นแผนที่ประชาชนทั้งหมดร่วมทำเขาก็เข้าใจมัน ไม่เหมือนกับแผนของทางราชการที่ยัดเยียดลงไป เมื่อเข้าใจคนทั้งหมดก็ร่วมกันขับเคลื่อนตามแผน แล้วทุกๆ อย่างก็ดีขึ้นเป็นลำดับ เกิดการพัฒนาการบูรณาการ ๘ ด้านไปพร้อมๆ กัน คือ เศรษฐกิจ – จิตใจ – สังคม – วัฒนธรรม – สิ่งแวดล้อม – สุขภาพ – การศึกษา – ประชาธิปไตย

ขณะนี้กระบวนการชุมชนจัดการตนเอง ท้องถิ่นจัดการตนเอง จังหวัดจัดการตนเอง กำลังขยายตัวและเข้มแข็งมากขึ้นเรื่อยๆ ที่จังหวัดอำนาจเจริญคน ๑๕,๐๐๐ คน จากทุกตำบลทั้ง ๖๓ ตำบลของจังหวัด รวมตัวกันทำธรรมนูญการจัดการตนเองของคนอำนาจเจริญ เขาทำวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วม ว่าด้วยทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การศึกษา สุขภาพ สิ่งแวดล้อม เขาต้องการทำอะไรบ้าง และสร้างความเข้าใจให้ตรงกันหมดทุกตำบล เขาไม่ได้ทำโดยแยกส่วน หรือเป็นปฏิปักษ์กับใครแต่ร่วมมือกันทุกภาคส่วน โดยทางรัฐเช่นผู้ว่าราชการจังหวัดและนายก อบจ. ก็สนับสนุนกระบวนการจัดการตนเองของคนอำนาจเจริญด้วย เมื่อวันที่ ๑๘ มีนาคม ที่ผ่านมา ที่พุทธอุทยาน จังหวัดอำนาจเจริญ ได้มีการลงนามระหว่างภาคีต่างๆรวมทั้งมหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตอำนาจเจริญ ที่จะร่วมกันในกระบวนการจัดการตนเองของจังหวัดอำนาจเจริญ หลายจังหวัดได้ประกาศการจัดการตนเองไปแล้ว เช่น เชียงใหม่ ภูเก็ต และจะมีมากขึ้นเรื่อยๆ เพราะการจัดการตนเองเป็นเรื่องที่โดนใจคนในพื้นที่และเป็นการเปิดพื้นที่ทางสังคม และพื้นที่ทางปัญญาอย่างกว้างขวาง เป็นแนวทางสันติสามัคคี และการใช้ปัญญาที่จะทำ

ให้สิ่งยากให้สำเร็จ การจัดการเป็นสิทธิปัญญาที่ทำให้สำเร็จ ปัญหาที่ยากและซับซ้อนใช้อำนาจแก้ไขไม่สำเร็จ ดังที่เราติดขัดมานานเพราะมุ่งใช้อำนาจ แต่บัดนี้คนไทยได้ค้นพบการจัดการตนเองแล้ว

เรื่องดีๆ เฉพาะด้านเฉพาะเรื่องก็มีต่าง ๆ มากมายที่กำลังเกิดขึ้นบนผืนแผ่นดินนี้ เมื่อคุณหมอช้าง จัดประชุมเรื่องระบบสุขภาพชุมชนเดือนละครั้ง โดยเอาตัวอย่างดีๆ ในชุมชนมาเล่าสู่กันฟัง เราได้รับรู้เรื่องดีๆ มากมาย ที่แพทย์พยาบาล บุคลากรทางสุขภาพ ผู้นำชุมชนท้องถิ่น เช่น นาย**กอบต.** ปลัด**กอบต.** และคนอื่นๆ ช่วยกันทำ คราวหนึ่งพยาบาล ๔ คน จาก รพ.สต. (สถานีอนามัย) มาเล่าเรื่องการดูแลผู้สูงอายุในชุมชนที่พวกเขาทำ ทุกคนจิตขึ้นหมดเลยในหัวของความเป็นมนุษย์ของพยาบาลทั้ง ๔ หลายคนอยากไปเป็นพยาบาล รพ.สต. กันไปตามๆ กัน

ที่บุรีรัมย์ พ่อคำเดื่อง กับ ผู้ใหญ่ผาย สร้อยสระกลาง ได้ทำวิจัยว่า ทำอย่างไรที่ดิน ๑ ไร่ จึงจะทำการเกษตรได้พอกินทั้งครอบครัว และได้พบเทคนิคนั้นแล้ว หมอภิสสิทธ์ และ หมอทานทิพย์ ชำรงวรารากร ที่โรงพยาบาลอุบลรัตน์ ได้ทำงานกับปราชญ์ชาวบ้านภาคอีสาน เพื่อส่งเสริมวิถีเกษตรยั่งยืน และการปลูกต้นไม้ อันเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างเสริมสุขภาพ เครือข่ายอินแปง ซึ่งเป็นเครือข่ายของประชาชนใน ๘ อำเภอรอบๆ ภูพาน นำโดยพ่อเล็ก กุดวงศ์แก้ว แห่งจังหวัดสกลนคร เป็นเครือข่ายแห่งการพัฒนาอย่างยั่งยืน พวกเขาขึ้นไปสำรวจบนภูพาน เพื่อดูว่าต้นไม้อะไรกำลังจะสูญพันธุ์บ้าง พวกเขาเก็บเมล็ดมาเพาะชำขยายพันธุ์และปลูก โดยมีสถาบันวิจัยของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ที่สกลนครสนับสนุนการทำชีซุคัลเจอร์ เพื่อขยายการเพาะพันธุ์ให้ดีขึ้น เขาทั้งแจกทั้งขายพันธุ์ไม้อีกๆ ในถุง ที่ขายเขาขายถุงละ ๓ บาท มหาจำลองยังเคยแวะซื้อไปจำนวนมาก

“ไม่ขาดทุนหรือพ่อเล็ก ขายถุงละ ๓ บาท” ผมถาม

“อาจารย์ครับ” พ่อเล็กตอบ “กำไรของพวกผมอยู่ที่ความสุขของคนอื่น”

อะไรคนไทยจะจิตใจเจริญขนาดนี้ คงหาไม่ได้ที่กลางกรุงนิวยอร์ก!

เรื่องดีๆ ในสังคมข้างล่างยังมีอีกมาก แต่สังคมข้างบนไม่รู้ เพราะสังคมไทย มองขึ้นบนแต่ไม่มองลงล่าง การสื่อสารก็ทำกันแต่เรื่องข้างบนคนไทยจึงไม่รู้จักความจริงของแผ่นดินไทย การศึกษาก็เอาวิชาเป็นตัวตั้งไม่เอาความจริงของแผ่นดินเป็นตัวตั้ง ถ้าการสื่อสารไม่รู้จักเรื่องดีๆ ที่เกิดขึ้นและการสื่อสารออกไปให้สังคมรู้ความจริงประเทศไทยก็จะพัฒนาไปสู่ความดีงามได้โดยรวดเร็ว ด้วยความตระหนักดังนี้ ผู้หญิงตัวเล็กๆ คนหนึ่ง ชื่อเล็ก ด้วย การสนับสนุนของ สสส. จึงพานักข่าวหลายสิบคนไปเรียนรู้เรื่องชุมชนอยู่เสมอๆ เพื่อสร้างนักข่าวชุมชนและพยายามส่งเสริมให้ชุมชนผลิตนักสื่อสารของตนเอง เพื่อการสื่อสารความจริงของแผ่นดินไทย

ระบบการศึกษาเป็นระบบที่ใหญ่มาก ถ้าวันหนึ่งเกิดกระบวนการทรรศน์ใหม่ทางการศึกษา แทนที่จะศึกษาแบบถ่ายทอดเนื้อหาวิชาอยู่ในห้องเรียนเท่านั้น แต่ปฏิรูปการเรียนรู้ เป็นเรียนรู้ในทุกพื้นที่ของชีวิต โดยมีการเรียนรู้ชุมชนเป็นเรื่องสำคัญ ประเทศไทยจะเปลี่ยน การศึกษาไทยจะเปลี่ยน

ภาคธุรกิจเป็นภาคที่มีพลังมาก ภาคธุรกิจเริ่มเข้ามามีบทบาทในเรื่องการพัฒนามากขึ้น เช่น หอการค้าไทย มีโครงการ “๑ ไร่ ๑ แสนบาท” เพื่อสนับสนุนเกษตรกร คุณวิเชียร พงศธร แห่งกลุ่มพรีเมียร์เข้ามาทำงานเพื่อสังคมหลายอย่างรวมทั้งทำเรื่อง คนไทยมอเดอร์ คือสนับสนุนให้บริษัทวิจัยการตลาดของคุณหนึ่งและพวก ไปวิจัยความสุขของคนไทยทุกตำบล โดยเชื่อว่าถ้าทำซ้ำๆ แล้วเอาข้อมูลมาบอกสังคมไทยว่า คนไทยมีความสุขในระดับใด และขึ้นกับเหตุผลปัจจัยใดบ้าง สังคมจะได้ช่วยกันปรับเหตุปัจจัยให้คนไทยมีระดับความสุขเพิ่มขึ้น กลุ่มนักธุรกิจนำโดย คุณประมณฑ์ สุธีวงศ์ ได้ก่อตั้งองค์กรต่อต้านคอร์รัปชันที่พยายามทำงานอย่างเป็นระบบ เพื่อลดคอร์รัปชัน

เช่น เชิญชวนองค์กรที่มั่นใจในความสุจริตของตนมาทำสัญญาว่า องค์กรจะไม่มีคอร์รัปชันและยินดีให้ไปตรวจสอบ รวมทั้งจะปลูกฝังเยาวชนไทยให้มีความเหนียวแน่นในการตั้งอยู่ในความสุจริต กลุ่มนักธุรกิจกลุ่มหนึ่งได้ก่อตั้งมูลนิธิสัมมาชีพ เพื่อไปส่งเสริมสัมมาชีพให้เต็มพื้นที่ในชุมชน โดยตระหนักว่าการมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่เป็นบ่อเกิดของความร่มเย็นเป็นสุข คุณสนธิรัตน์ และ คุณณรินทร์ เป็นผู้บริหารมูลนิธิ ธุรกิจบางแห่งกำลังทำเรื่องการศึกษา เช่น สถาบันปัญญาวิวัฒน์ โดยบริษัท ซีฟิโอดล์ ที่นำโดยคุณก้องศักดิ์ ไชยศรีศักดิ์ ต่างๆเหล่านี้เป็นต้น ซึ่งเป็นบุญนิมิต ของการเกิดขึ้นของสิ่งที่เรียกว่า “ธุรกิจเพื่อพัฒนา” (Business for Development) ธุรกิจเพื่อการพัฒนาเมื่อเกิดขึ้นเต็มที่จะเป็นพลังมหาศาลในการพัฒนาประเทศ

สำหรับเรื่องนโยบายสาธารณะเป็นเรื่องที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะมีผลกระทบทางบวก ทางลบ ต่อทุกคนของสังคม นโยบายสาธารณะที่ดีจะมีได้ต่อเมื่อมีระบบการเมืองในอุดมคติ ถ้าระบบการเมืองขาดคุณภาพเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยากยิ่ง ในหลายปีที่ผ่านมาระบบการสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ที่จัดโดยสำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ และในสามปีที่ผ่านมามีกระบวนการสมัชชาปฏิรูปที่จัดโดยคณะกรรมการสมัชชาปฏิรูป ได้สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง จากทุกภาคส่วนของสังคมในการสร้างนโยบายสาธารณะ มติจากสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ และจากสมัชชาปฏิรูป คือประเด็นนโยบายสาธารณะที่สำคัญๆ อันเป็นสมบัติทางปัญญาของสังคมไทยที่รอการนำไปใช้ประโยชน์ มติจากสมัชชาปฏิรูป ๓ ครั้ง ๒๐ ข้อเสนอนั้น คือนโยบายสาธารณะเพื่อสร้างความเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำ การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำจะต้องเป็นระเบียบวาระแห่งชาติที่ทุกภาคส่วนร่วมกันทำได้

เมื่อวันที่ ๒ – ๓ มีนาคม ที่ผ่านมามีเครือข่ายการพัฒนาต่างๆที่ระลึกลึกถึง คุณไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม นักพัฒนาคนสำคัญ ได้ร่วมกันจัดงานประชุมที่เรียกว่า “ Grand Alliance For Thailand Development ” หรือ “มหามวลมิตรพัฒนาประเทศไทย”

เรื่องที่ผมเล่ามาเป็นเรื่องของ “สังคม” ซึ่งเป็นภาพตัดกับ “การเมือง” ข้างบน เนื่องจากระบบการปกครองที่รวมศูนย์อำนาจทำให้การต่อสู้เพื่อให้ได้อำนาจทางการเมืองเป็นไปอย่างรุนแรง เพราะใครชนะกินรวบหมด ฉะนั้นจึงใช้เครื่องมือทุกชนิด เช่น เงินจำนวนมหาศาล อิทธิพล และความรุนแรงในการต่อสู้เพื่อแย่งอำนาจทางการเมือง ส่วนบนได้นำผู้คนไปล้มตายหลายครั้งหลายครา และทำให้การเมืองขาดคุณภาพ สมรรถนะในการบริหารประเทศต่ำ การเมืองในอุดมคติ ที่มีฐานอยู่ในมวลชน ไม่ใช่อยู่ในกองทัพหรือในเงิน มีความสุจริต และมีสมรรถนะสูง เป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องเกิดขึ้น แต่ยังเป็นการยากที่จะพัฒนาการเมืองโดยตรงราบใดที่ยังรวมศูนย์อำนาจการปกครอง

ถ้าสังเกตให้ดี เรื่องที่ผมเล่ามาทั้งหมดที่คนในสังคมพยายามทำอะไรกันต่าง ๆ นานานั้น เป็นอาการที่ “สังคมไม่รอรัฐ” นี่เป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะจริงๆแล้วสังคมใหญ่กว่ารัฐ สังคมประกอบด้วยผู้คนทั้งหมด และโดยธรรมชาติแล้วผู้คนมีเมตตาพันธุ์แห่งความดีอยู่ในหัวใจ ในขณะที่อำนาจรัฐคิดถึงอำนาจซึ่งเป็นเรื่องที่คับแคบมากกว่า “หัวใจเพื่อเพื่อนมนุษย์” อันเป็นธรรมชาติของสังคมมาก ฉะนั้นในเรื่องยากๆการใช้อำนาจจึงไม่ได้ผล แต่ต้องเปิดพื้นที่ทางสังคมและพื้นที่ทางปัญญาอย่างกว้างขวาง

เรื่องที่ผมเล่ามาคือ การเปิดพื้นที่ทางสังคมและพื้นที่ทางปัญญา โปรดสังเกตว่า ขณะที่ทางการเมืองคิดเชิงปฏิบัติ หรือแยกข้างแยกข้ออย่างรุนแรง กระบวนการจัดการตนเองของแผ่นดินไทยไม่ได้คิดเชิงปฏิบัติ หรือเป็นศัตรูกับผู้ใด แต่คิดถึงการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติไปสู่ความสำเร็จ เป็นกระบวนการผสานพลังทางสังคม พลัง

ทางปัญญา พลังการจัดการ พลังของความถูกต้อง และพลังแห่งสันติวิธี กระบวนการนี้จึงเติบโตมีคนเข้าร่วมมากขึ้นเรื่อยๆ การมีส่วนร่วมของมหาวิทยาลัย ภาคธุรกิจ ระบบการสื่อสาร จะทำให้ภาคสังคมเติบโตขึ้นจนถึงสถานะสังคมนำรัฐ เมื่อสังคมนำรัฐ ระบบการเมืองในอุดมคติก็บังเกิดขึ้น

คนไทยทุกคนร่วมสร้างประเทศไทยที่ดีได้

ท่านอาจจะคิดถึงสูตร INN ไว้ในใจ กล่าวคือ

I = Individual หมายถึงปัจเจกบุคคลแต่ละคน มีสำนึกในศักดิ์ศรี และศักยภาพในความเป็นมนุษย์ของตนเอง แล้วลงมือทำอะไรดีๆ

N = node หรือกลุ่ม รวมตัวกันเป็นกลุ่มอันหลากหลาย ทำในเรื่องที่กลุ่มสนใจร่วมกัน แต่ละคนอาจเป็นสมาชิกของหลายกลุ่ม

N = Networks เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่ม แต่ละคนแต่ละกลุ่มเป็นสมาชิกข้ามเครือข่ายได้

ในโครงสร้างอำนาจซึ่งเป็นโครงสร้างที่ปิด ถึงเราอยากทำอะไรดีๆก็ไม่มีโอกาส ผู้คนตกอยู่ในความบีบคั้น และพากันมีพฤติกรรมบิดเบี้ยวไปหมด

แต่ใน INN เป็นโครงสร้างที่เปิด ที่ทุกคนมีบทบาทได้อย่างอิสระ การรวมตัวกันเป็นกลุ่ม และเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย จะเสริมศักยภาพกันและกันของส่วนรวม ทำให้สังคมมีพลังมากขึ้น ภาคธุรกิจที่เห็นคุณค่าในเรื่องนี้น่าจะหาคนเก่งสุดๆมาทำยุทธศาสตร์การสื่อสารเพื่อเพิ่มพลังทางสังคม โดยใช้การสื่อสารทุกรูปแบบ จะทำให้พลังทางสังคมเติบโตอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง

ในหลายปีที่ผ่านมาสังคมไทยได้พัฒนากระบวนการสมัชชาต่างๆ เป็นกลไกที่คนไทยทุกภาคส่วนมาร่วมกันคิดร่วมกันทำเพื่อประเทศไทย โดยอาจเป็นสมัชชาเฉพาะพื้นที่ เช่น สมัชชาตำบล สมัชชาจังหวัด สมัชชาระดับชาติ หรือสมัชชาเฉพาะประเด็น

เรื่องต่างๆเหล่านี้ช่วยให้เห็นชัดว่าทำไมจึงเรียกว่า “ Grand Alliance For Thailand Development ” หรือ “มหามวลมิตรพัฒนาประเทศไทย”

เพื่อนคนไทยอย่าเข้าใจผิดประเทศไทย โดยมองเฉพาะสถานะทางการเมือง ทำประเทศไทยให้ดีไม่ยากอย่างที่คิด ถ้าเราเอาสังคมนำการเมือง เพราะถ้าสังคมนำการเมืองคนไทยทุกคนมีส่วนได้ และธรรมชาติของเมล็ดพันธุ์แห่งความดีในหัวใจของคนไทยทุกคนสามารถงอกงามแผ่ไพศาลได้ โดยไม่ถูกกดทับด้วยอำนาจ เมื่อสังคมนำการเมืองระบบการเมืองในอุดมคติก็บังเกิดได้

ถ้าต้องการความมั่นใจในเรื่องนี้ โปรดอ่านงานวิจัยของ Robert Putnam งานวิจัยจากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ที่ทำที่ประเทศอิตาลี ประเทศอิตาลีตอนเหนือกับตอนใต้ ไม่เหมือนกันทั้งๆที่ใช้รัฐธรรมนูญเดียวกันและกฎหมายอื่นๆร่วมกัน อิตาลีตอนเหนือ เศรษฐกิจดี การเมืองดี และศีลธรรมดี อิตาลีตอนใต้นั้นตรงข้าม พุดตานตั้งคำถามการวิจัยว่า อะไรเป็นตัวนำที่ทำให้แตกต่างกัน การเมือง หรือ เศรษฐกิจ หรือสังคม ผลการวิจัยพบว่า สังคมเป็นตัวนำ ถ้าสังคมดีจะทำให้การเมืองดี และเศรษฐกิจดี

สังคมเข้มแข็งเป็นเรื่องที่คนไทยทุกคนลงมือทำได้ โดยการรวมตัว ร่วมคิดร่วมทำ ในทุกพื้นที่ ในทุกองค์กร และในทุกเรื่อง เพื่อสร้างประเทศไทยที่ดีตามความใฝ่ฝันของเราทุกคน